Урок №2 ДУНАВСКА РАВНИНА

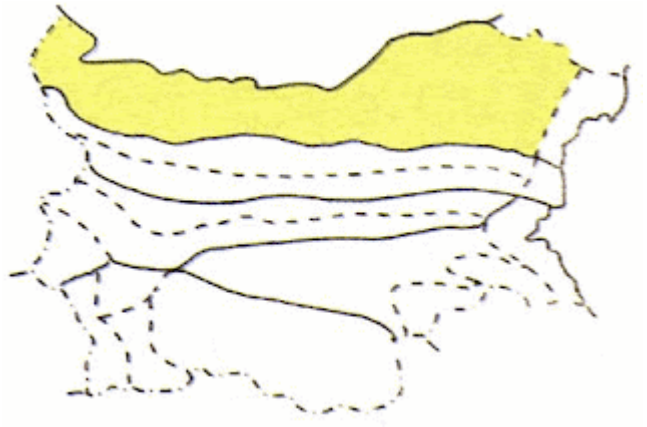
Дунавската равнина** е **най-голямата природногеографска област на България**, единен природен териториален комплекс. Основните принципи, на основата на които е обособена Дунавската равнина като природногеографска област, са генетичния и комплексния. По същество тя представлява **едно цяло с общи характерни белези, обособени отделни компоненти, които са във взаимна връзка, влияние и зависимост.

1. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА

Дунавската равнина е най-северната част от територията на България. Обхваща земите непосредствено **на юг от река Дунав** и между долното течение на **река Тимок (на запад)** и **Черно море (на изток).**

Границите ѝ са водни и сухоземни.

Фиг.1 Контурна карта на природно-географските области България. Дунавска равнина.

ПРАКТИЧЕСКА ЗАДАЧА

КАТО ИЗПОЛЗВАТЕ ПРИРОДНА КАРТА НА БЪЛГАРИЯ, ОПИШЕТЕ ГРАНИЦИТЕ НА ДУНАВСКАТА РАВНИНА.

По големина **Дунавската равнина** е най-голямата природно-географска област на България. В така посочените граници, **общата ѝ площ е 31 522 км²**. Има формата на продълговата ивица с посока на простиране запад - изток. Нейната дължина **по паралела (запад-изток) е около 500 км.** В **западната** си част е по-тясна - ширина от **20-30 км**, а в **източната част достига до 120 км.**

2. ГЕОЛОЖКИ СТРОЕЖ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ

Геоложкият строеж на Дунавската равнина е платформен. Тя е част от Мизийската плоча. Широко разпространение имат **седиментните скали** с различна възраст. **Льос** в България има единствено в Дунавската равнина. Той заема една продълговата тясна ивица южно от Дунав. Пясъците и глините са по-широко разпространени в западната част на Дунавската равнина.

***Льосът** е вид почва, формирана от слабо споени прахови частици. Льосовата покривка заема около 19 000 км².*

***Седимѐнтните скали (утаѐчни скали).** Образувани са чрез утаяване, преобразуване и втвърдяване във водна или сухоземна среда.*

Полезните изкопаеми са предимно горивни и нерудни. От горивните полезни изкопаеми има находища на *черни въглища в Добруджа*, а на *лигнитни въглища в Ломско*. Тези въглищни басейни не се експлоатират поради трудните геоложки условия. Откритите запаси на нефт и газ са незначителни, а експлоатацията им намалява. Добри са запасите от някои *нерудни полезни изкопаеми. Гипс* има при село Кошава и Сланотрън, Видинско, и в Оряховско.

Богати са находищата на *каолин* в Сеново и Ветово (Русенско), Каолиново и Тодор Икономово.
Находище на *креда* има при село Бяла вода, Никополско.
В Добричко и Русенско има добри находища от *кварцови пясъци*.

*Като цяло **Дунавската равнина** не разполага със значими природни ресурси на горива (нефт, природен газ), рудни полезни изкопаеми и благоприятни геоложки условия за добив на въглища (лигнитни и черни) от съществуващите находища. Областта разполага с много добри минерални нерудни ресурси за промишлеността за строителни материали (цимент, вар, гипс, керамика, стъкло, фаянс).*

3. РЕЛЕФ И МОРФОГРАФСКА ПОДЯЛБА

3.1. Релеф на Дунавската равнина

Релефът на Дунавската равнина е предимно ***равнинно - хълмистият релеф.*** Земната повърхност не е напълно равна. Има обособени отделни: а) **низини** с почти напълно плосък релеф; б) **равнини с ниски хълмове и възвишения;** в) различни по височина **плата**, и г) разнообразни по вид **речни долини.**

Дунавската равнина се отличава с малка надморска височина. Средната е 178 м. От север на юг тя се повишава. Най-голяма е надморската височина в Източната Дунавска равнина. В нея се намират редица възвишения и плата. Там е и най-високият връх – Търнов дял (502 м), намиращ се в Шуменското плато. Силно е развита и **ерозията** на почвата – водна и ветрова. Тя в много голяма степен се дължи на продължителното обработване на почвите и на обезлесяването на големи части от земната повърхност.

3.2. Морфографска подялба

В зависимост от характера на земеповърхните форми и посоката на речните долини Дунавската равнина се дели на **три части - Западна, Средна и Източна.**

ПОСОЧЕТЕ МОРФОГРАФСКАТА ПОДЯЛБА НА ДУНАВСКАТА РАВНИНА НА ФИЗИЧЕСКАТА КАРТА НА БЪЛГАРИЯ.

КОИ ГРАДОВЕ СЕ НАМИРАТ ВЪВ ВСЯКА ОТ ТРИТЕ ЧАСТИ?

Западна Дунавска равнина. Тя е най-ниската част от Дунавската равнина. Простира се от запад на изток между реката Тимок и долината на река Вит. Общата и площ е около 7 000 км². Средната надморска височина е едва 130 метра. Покрай река Дунав са разположени крайречните низини Бреговско-Новоселска, Видинска, Арчаро-Орсойска, Козлодуйска, Долноцибърска, Островска, Черкополска.

Средна Дунавска равнина. Простира се между реките Вит и Янтра. Има обща площ около 4 300 км². По характера на своя релеф тя има преходни черти между Западната и Източната Дунавска равнина. По площ тя е най-малката от трите части на Дунавската равнина. В нея низините и равнините заемат 80% от площта. В Средната Дунавска равнина средната надморска височина е 138 метра.

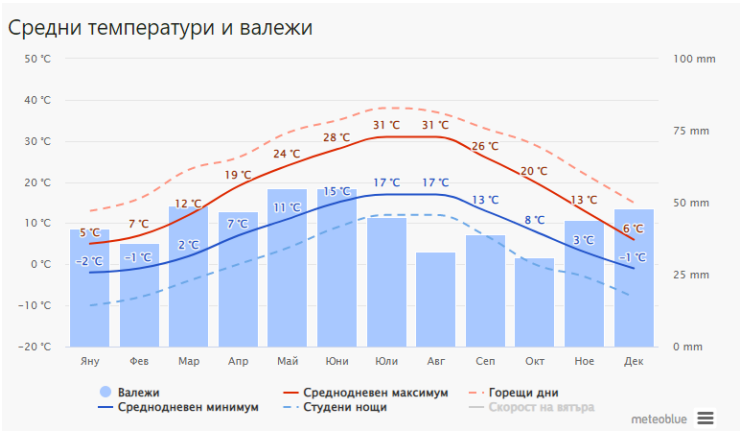
Източна Дунавска равнина. Заема земите от река Янтра до Черно море. Тя е най-голямата по площ - заема почти две трети от Дунавската равнина – 19 700 км². Доминиращи в нея са платата и възвишенията - 56% от общата площ. Средната и надморска височина е 204 м. Формите на релефа са разположени стъпаловидно (етажиран релеф). В периферията, към река Дунав и Черно море, са най-ниските и най-заравнените – низините.

4. КЛИМАТ

Дунавската равнина е разположена в **умерения климатичен пояс**. Климатът е умерен – континентален. **Средните месечни температури** са високи през лятото и ниски (отрицателни) през зимата. Средните годишни температури на повечето места са между 10.0 и 13.0 ºС. За Дунавската равнина е характерна **студената зима.** Поради широката откритост към североизток, в нея през зимата нахлуват студени въздушни маси. В най-източните части зимата

е малко по-мека, понеже Черно море оказва смекчаващо влияние и там по-рядко се образуват температурни инверсии. В Дунавската равнина има **топло и горещо лято.** Есента и пролетта са преходни годишни сезони. През тях температурите са почти еднакви. Месец април е с малко по-топъл от месец октомври.

Годишната температурна амплитуда между средните януарски и юлски температури е 23-25°C и е типична за местата с континентален климат.

Фиг.2 ***Климатограма при гр. Русе***
"Среднодневният максимум" (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец за Русе. По същия начин "Среднодневният минимум" (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

Годишната сума на валежите е по-голяма (600-650 мм) в западните части, тъй като върху тях по-силно влияе въздушният пренос от запад и северозапад и в южните части, където надморската височина е по-голяма. Като цяло, годишното количество на валежите е по-малко от средното за страната. **Ветровете** в Дунавската равнина, особено в западната и в средната ѝ част, са обикновено западни и северозападни. В източната част през зимата преобладават северните и североизточните ветрове. Там и по-често се образуват снежни виелици и поледици.

Климатът на Дунавската равнина, в съчетание с почвената покривка, е благоприятен за живота на хората, за развитие на растениевъдството, за развитието на транспортните и на туристическите и други стопански дейности. Неблагоприятни са някои климатични явления като поройните дъждове, поледицата, снежните виелици, ранните пролетни и късните есенни слани, градушките и т.н..

5. ВОДИ И ПОЧВИ

Реките Вит и Янтра служат за граници между трите области, на които се поделя Дунавската равнина.

От повърхностнотечащите води най-голямо значение имат **реките**. В Дунавската равнина гъстотата на речната мрежа е сравнително малка. **Преобладаващата част от реките са транзитни - извират от Предбалкана и Главната Старопланинска верига, а река Искър - от Рила. Те пресичат Дунавската равнина, преди да се влеят в река Дунав.** Около 20 по-големи реки се вливат в река Дунав. Към по-значимите транзитните реки се отнасят Лом, Цибрица, Огоста, Искър, Вит, Осъм, Янтра.

Покрай река Дунав са останали много малко **езера**. През 20 век повечето крайдунавски езера са пресушени. Съхранено като **резерват е езерото Сребърна**, което е образувано в старото корито на река Дунав. Неговата площ е незначителна – само 2.5 км².

Водите в Дунавската равнина като цяло са недостатъчни. Значими са водните ресурси на река Дунав, което позволява да се компенсира част от несдостига на води, предимно за напояване на земеделските земи. Няма значими хидроенергийни ресурси.

Дунавската равнина е природногеографската област с най-големи площи на плодородни, предимно **черноземни почви**. Известно е, че черноземите са образувани при умерено континентален климат, върху скална основа от льос. Около 86% от черноземите се обработват.

В районите покрай река Дунав върху алувиалните низини и широките долинни дъна на реките, които се вливат в Дунав, както и върху ниските речни тераси са развити **алувиално-ливадните почви.** В Източна Дунавска равнина и на отделни места в Средна Дунавска равнина са развити разновидности на **сивите горски почви.**

Доминирането на плодородните типове почви (черноземи, алувиално-ливадни, сиви горски) са предпоставка за високия относителен дял на обработваемите почви, за производството на разнообразна земеделска растителна продукция и получаването на високи добиви.

6. РАСТИТЕЛНОСТ И ЖИВОТИНСКИ СВЯТ

Естествената горска и тревна растителност е силно видоизменена от човешката дейност и е съхранена само частично - в Лудогорието, дунавските острови и на отделни места в равнината. От запад на изток, поради промяна на почвено-климатичните условия, се променя и растителността – от широколистна горска към лесостепна и степна тревна растителност.

Снимка: Природен парк „Шуменско плато”

За **широколистната горска растителност** най-характерни са дъбовите гори, представени от благун, цер и горун. Често се среща липа, топола и елша. В съседство с дървесните видове се срещат храстовидните растения - смрадлика, шипка, трънка, драка, глог, леска и др.

Лесостепната растителност обхваща най-северните части на Дунавската равнина. От дървесните видове по-характерни са цер, виргилиев дъб, благун, келяв габър и мъждрян. От храстите по често се срещат драката и смрадликата.

Животинският свят също е силно повлиян от човешката дейност. Тя е довела до намаляване на числеността и на видовете, обитаващи областта. Преобладават дива свиня, заек, таралеж, врана, яребица, пъдпъдък, лисица, вълк, гургулица, множество гнездящи в тревата (пъдпъдъци, яребици и др.) птици и др. В съхранените гори се срещат още сърна, елен, глухар и други типични горски обитатели. В река Дунав и реките, които се вливат в нея се срещат шаранови риби, сом, мряна, дунавска мряна и други. В този район са характерни и водоплаващите птици – гмурци, патици, рибари, водобегачи, диви патици, диви гъски и др.

Интересен е птичият свят на езерото „Сребърна”, в което гнездят къдроглави пеликани, чапли, диви патици и други интересни птици.

7. СТОПАНСКА ОЦЕНКА НА ПРИРОДНИТЕ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ. ГЕОЕКОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ

Добруджа – житницата на България

Върху плодородните земи на Дунавската равнина силно е развито селското стопанство. Широко се отглеждат зърнени култури (пшеница, ечемик, царевица и др.), технически култури като слънчоглед и захарно цвекло, фуражни култури, лозя, зеленчуци и много други. На основата на интензивното развитие на **земеделието** се развива и **животновъдството.** Развитието на растениевъдството и животновъдството пряко е повлияло върху хранително-вкусовата промишленост, леката промишленост, фуражната промишленост.

Развитието на **промишлеността** създава доста екологични проблеми. Силно замърсен е въздухът около циментовите заводи в Плевен, Девня, химическите заводи покрай река Дунав и в Девня. Силно са нарушени формите на релефа при добива на нерудните полезни изкопаеми в Каолиново, Девня и други. Замърсени са и водите на реките, особено в техните долни течения. В Дунавската равнина се чувства и трансграничното замърсяване на въздуха, пренос на замърсен въздух от Румъния, от химическите заводи, разположени на река Дунав. Най-силно страдат от тези замърсявания районите на градовете Русе и Никопол.

В Дунавската равнина са обособени четири природни парка – Русенски Лом, Кобаклъка (Дъбовете) край Добрич, Персина (Беленски острови) и Шуменско плато.